

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף סו

אביי אומר שלושה מקרים שבהם עד אחד נאמן כאשר הבעלים שותקים ולא מכחישים את דבריו. שני דברים מובאים בדף הקודם, והשלישי בדף שלנו:

ואמר אביי אמר לו עד אחד שורך נרבע: ואסור להקריב אותו לקרבן, ובעל השור שותק - העד נאמן. ויש ראייה לכך מהמשנה בזבחים המדברת על פסולי הקורבנות: ושנעבדה בבהמה עבירה או שהמית השור אדם - ויש עד אחד על העבירה או על המיתה, או שהבעלים עצמם מעידים על כך, הבהמה פסולה לקרבן. החידוש הוא שאפילו שאין שני עדים על כך (ולכן לא סוקלים את הבהמה) בכל אופן היא פסולה.

האי 'על פי עד אחד' היכי דמי: איך מדובר? הרי אם הבעלים מודים לדבריו - זו כבר האפשרות השניה הכתובה במשנה 'על פי הבעלים'. אלא שהבעלים שותקים. ומוכח שעד אחד נאמן כשלא מכחישים את דבריו.

וצריכא: אביי היה צריך לומר את שלושת המקרים של נאמנות עד אחד בשתיקת הבעלים.

אם היה אומר רק את המקרה הראשון שעד אחד אומר לו אכלת חלב - היינו אומרים שדוקא שם הוא נאמן כי אם האיש לא היה עובר את העבירה הוא לא היה מביא קרבן סתם שהרי זה 'חולין בעזרה', אלא בהכרח שהוא באמת עשה את העבירה והקרבן כשר. אבל לגבי טהרות שעד אחד אומר לו נטמאו טהרותיך - הסיבה שהוא שותק אינה כי הוא מודה לעד אלא כי לא אכפת לו כל כך, משום שבכל אופן פירות טמאים מותרים לו בימי טומאתו. ולכן יהא מותר אפילו לכהנים טהורים לאכול את הפירות הללו, כי השתיקה אינה כהודאה וממילא העד לא נאמן. קמ"ל שהעד כן נאמן.

ואם היה אומר אביי גם את המקרה השני לגבי טהרות - היינו אומרים שהשתיקה שם היא כהודאה כי הוא מפסיד את הפירות בימי טהרתו. אבל לגבי שורך נרבע

השתיקה אינה כהודאה כי הוא שותק בגלל שהוא חושב לעצמו שרוב ככל השוורים אינם הולכים להקרבה למזבח.

איבעיא להו אשתו זינתה בעד אחד ושותק: בא עד אחד והעיד שאשתו זינתה והבעל שותק. האם אשתו נאסרת עליו או לא.

אמר אביי מנא אמינא לה: מניין אני אומר את דברי? מהמעשה בעיור שהיה שונה ברייתות לפני שמואל. יום אחד הוא איחר לבוא, שלח שמואל שליח שיקרא לו. בעוד שהשליח הלך בדרך אחת הגיע העיור בדרך אחרת. כשחזר השליח הוא אמר לעיור: אשתך זינתה. בא העיור לשמואל, אמר לו שמואל: אם העד נאמן עליך לך תגרש אותה, ואם לא אל תגרש. לכאורה כוונת שמואל היתה ש'אם העד נאמן עליך' דהיינו שהוא לא גזלן הפסול לעדות - עליך להאמין לדבריו. מכאן שעד אחד נאמן.

ורבא: דוחה את הראייה: כוונת שמואל לומר אם העד נאמן עליך כמו שני עדים. כלומר שאמנם העד אינו נאמן אבל אם אתה בטוח שיש אמת בדבריו, עליך לגרש אותה מעצמך, וממילא מגיע לה כתובה (הרא"ש).

מעשה בינאי המלך: ינאי המלך היה צאצא של החשמונאים שהיו כהנים. והוא שימש גם בתפקיד של כהן גדול, (הוא היה 'יוחנן כהן גדול' ריטב"א).

כוחלית: שם של מדינה.

אבותינו היו אוכלים מלוחים: כשאבותינו חזרו מהגלות והחלו לבנות את בית המקדש השני, הם היו עניים ואת הכסף שהיה להם הם הוציאו על בנין בית המקדש, ולכן הם היו אוכלים ירקות 'מלוחים' (סוג של ירקות). ולכן גם אנחנו נאכל 'מלוחים' לזכור את העוני של אבותינו ולעומת זאת להודות לקב"ה על ההצלחה והעושר שנתן לנו.

ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך: הפרושים בתוך ליבם שונאים אותך. (היד רמ"ה מפרש: הם לא רוצים שתשמש ככהן). אמר לו המלך: מה אני אעשה כדי לדעת האם דברך נכון? אמר לו: תלבש את הציץ (ומותר לכהן גדול ללבוש את הציץ גם שלא בשעת עבודה), ותראה מה הם יגידו לך.

שהיו אומרים אמו נשבת וכו': הסיבה שיהודה בן גדידה אמר כך למלך, משום שהיתה שמועה שאימא של ינאי נפלה בשבי לגויים, והדין הוא שאשה שנבעלה לגוי נעשית זונה הפסולה להינשא לכהן, וממילא כשהיא נישאה לכהן, ינאי הבן שנולד לה הוא 'חלל' הפסול לעבודת בית המקדש. אמנם חכים ניסו לברר אם השמועה נכונה ולא נמצא אימות לדבר, ולכן הם החזיקו אותו בכשרות ולא מיחו בו.

ויבדלו חכמי ישראל בזעם: בגלל הדברים שאמר יהודה בן גדידה למלך, כעס עליהם המלך ושלח אותם מהמסיבה. אמר אלעזר למלך: אדם פשוט מוחל על עלבוננו אבל אתה מלך וכהן גדול האם כך היא ההנהגה שלך?

רומסם: תהרוג אותם.

מיד נזרקה בו אפיקורסות: הוא נעשה צדוקי, והצדוקים האמינו בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה המסורה לחכמי ישראל. (ועליו אמרו חז"ל שיוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה ארבעים שנה ולבסוף נעשה צדוקי. ריטב"א).

היכי דמי: אם מדובר שבאו שני עדים והעידו שאימו נשבתה ובאו שני עדים אחרים והעידו שהיא לא נשבתה - מדוע חכמים סמכו על העדים שהכשירו אותו ולא על העדים שפסלו אותו? אלא בהכרח שבא עד אחד והעיד שהיא נשבתה ובאו שני עדים והעידו שהיא לא נשבתה ולכן האמינו לשניים. ומוכח שאם לא היו באים שניים ומכחשים את העד אחד הוא היה נאמן.

ורבא: דוחה: באמת מדובר שהיו שני עדים מול שני עדים, והסיבה שחכמים האמינו לאחרונים שהכשירו אותה, בגלל שהם היו 'עדי הזמה' שהזימו את העדות של הראשונים, שהעידו עליהם 'עימנו הייתם' באתו זמן שאתם מעידים עליו. וגזירת הכתוב שמאמינים לעדי ההזמה ופוסלים את העדות הראשונה.

ואיבעית אימא: אפשרות נוספת: העדים השניים לא הכחישו את הראשונים, אלא הם העידו שאמנם היא נשבתה אבל מיד שהיא נשבתה עוד קודם שהספיקה להתייחד עם הגויים, באו היהודים ושחררו אותה והכניסו במקומה שפחה, והגויים לא שמו לב לדבר.

אמר רבא וכו' מעשה במגורה של דיסקים: מעשה בברכת מים של 'דיסקים' (שם של אדם או של מקום) בעיר יבנה, ששימשה כמקוה שיש בו ארבעים סאה, ולאחר זמן מדדו אותה שוב והתברר שיש בה פחות מארבעים סאה. נחלקו

רבי טרפון ורבי עקיבא מה הדין של כל הכלים והאנשים שטבלו בה (מאחרי המדידה הראשונה) האם הם טהורים או טמאים.

לדעת רבי טרפון מסתכלים על המקוה. מכיון שלמקוה היתה 'חזקה' שהוא שלם, כל עוד שאנו לא יודעים שהוא נחסר הוא נשאר על חזקתו שהוא שלם, ולכן אנו אומרים שהמקוה נחסר עכשיו כאשר בדקנו אותו ולא קודם לכן. אבל לדעת רבי עקיבא מסתכלים על האדם. מכיון שהאדם היה בחזקת טמא, כל עוד לא ברור לנו שהוא נטהר אנו משאירים אותו על חזקתו, ומכיון שלא ידוע לנו מתי נחסר המקוה ממילא האדם נשאר בחזקת טמא.

אמר רבי טרפן משל וכו': רבי טרפון מביא משל כראיה לדבריו, מכהן שעובד בבית המקדש ופתאום מתברר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ואם כן הוא 'חלל', שאמנם אסור לו להמשיך לעבוד אבל כל מה שהוא עבד עד עכשיו כשר. דין זה נלמד מפסוק להלן בגמרא.

רבי עקיבא לעומת זאת מביא משל לדבריו, מכהן שנמצא בעל מום שכל מה שהוא עבד פסול. וגם דין זה נלמד מפסוק להלן.

מקוה פסלו ביחיד: אם בא אדם אחד וטען שהמקוה חסר, הוא נאמן, כי הדין הוא ש'עד אחד נאמן באיסורים'. וכן אם בא אדם אחד וטען שהכהן בעל מום הוא נאמן (והטעם לכך להלן בגמרא). אבל אם בא אדם אחד וטען שהכהן הוא בן גרושה וחלוצה הוא אינו נאמן כי 'אין דבר שבערוה פחות משניים'. ולכן מקוה דומה לבעל מום ולא לבן גרושה וחלוצה.

דבר אחר: דבר נוסף; במקוה הפסול הוא בו עצמו שחסר בו מים, וכן בכהן בעל מום הפסול הוא בכהן עצמו. ואילו בבן גרושה או חלוצה הפסול הוא בהורים שלו. ולכן מקוה דומה לבעל מום ולא לבן גרושה וחלוצה.

אמר ליה רבי טרפון: אני מודה לדבריך.

האי בעל מום שפסול ביחיד: רבא חוזר לדברי רבי עקיבא שהפסול בכהן בעל מום הוא בעד אחד. והרי לא יתכן שהכהן מכחיש את דבריו כי אחרת ודאי שעד אחד לא נאמן, אלא בהכרח שהוא שותק. וממילא מה שאמר רבי עקיבא שלהעיד על בן גרושה וחלוצה אין עד אחד נאמן - זה אפילו כשהכהן שותק. מוכח שעד אחד לא נאמן בדבר שבערוה אפילו כשהבעלים שותק!

ואבני אמר: אין ראייה. מדובר שהכהן מכחיש את העד וטוען שהוא אינו בעל מום, ובכל אופן העד נאמן, משום שהעד טוען לו: אם אינך בעל מום תפשיט את בגדיך ותראה לנו שאינך בעל מום.

וזוהי כוונת רבי עקיבא שפסול של בעל מום הוא פסול בגופו של הכהן - דהיינו פסול שיכול להתברר לעינינו, וכך גם מקוה ניתן למדוד אותו ולהיווכח שהוא חסר. מה שאין כן פסול של בן גרושה וחלוצה אינו יכול להתברר לנו כי זו עדות על ההורים של הכהן.

על כל פנים אין ראייה לעדות של עד אחד על דבר שבערוה כשהבעלים שותק, כי אם היה עד אחד שמעיד שהוא בן גרושה וחלוצה והכהן היה שותק הוא היה נאמן לפסול אותו.

ובן גרושה וכן חלוצה דעבודתו כשירה מנלן: הגמרא חוזרת להביא מקור למשלים שהביאו רבי טרפון ורבי עקיבא.

בין זרע כשר ובין זרע פסול: מהפסוק לומדים שזרעו של הכהן יהי כהן אחריו, ואין חילוק בפסוק איזה זרע. מכאן שאפילו שהוא חלל הוא כשר לעבודה. אמנם כל זה דוקא בדיעבד שכבר עבד, כי לכתחילה קראה לו התורה 'חלל' לומר שהוא מחולל ופסול מעבודת הכהונה.

אפילו חולין שבו: פסוק זה נאמר בברכת משה לשבט לוי, ולומדים מלשון 'חילו' שאפילו החללים שבשבט עבודתם רצויה. וכמוכן בדיעבד וכנ"ל.

בעל מום דעבודתו פסולה מנלן: מניין שאם עבד בשוגג ונמצא שהוא בעל מום שעבודתו פסולה (שהרי לכתחילה כבר נאמר במפורש בתורה שכהן בעל מום לא עובד בבית המקדש).

והא שלום כתיב: בכתוב מלא (עם ו'), ואם היתה המשמעות 'שלם' היה צריך להיות כתוב בכתוב חסר?

והתשובה שהאות ו' נכתבת קטועה, ולכן המלה 'שלום' נחשבת גם 'שלם'.

משנה:

- **כל מקום שיש קידושין ואין עבירה:** כלומר שהקידושין תופסים באשה ואין עבירה בנישואין הללו (= שהתורה לא אסרה אותה עליו), הוולד הנוולד להם מנישואין אלה הולך אחר הבעל. **המשנה מבארת: ואיזו זו וכו'?** לוי שנשא

כהנת או ישראלית הוולד לוי, כהן שנשא לוייה או ישראלית הוולד כהן, ישראל שנשא כהנת או לוייה הוולד ישראל, שנאמר "לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם".

- **וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה:** במקום שיש עבירה בקידושין אבל הקידושין תופסים בה (= התנא של משנתנו סבר שקידושין תופסים בנישואין שיש בהם איסור לאו) הוולד הולך אחר הפגום מבין שניהם. **המשנה מבארת:** מקרים שהאשה פגומה: אלמנה שנישאת לכהן גדול וכן גרושה וחלוצה שנישאת לכהן הדיוט הוולד פגום, וכן ממזרת שנישאת לישראל הוולד ממזר, נתינה שנישאת לישראל הוולד נתין. מקרים שהאיש פגום: בת ישראל שנישאת לממזר הוולד ממזר, בת ישראל שנישאת לנתין הוולד נתין.

- **וכל מי שאין לה עליו קידושין, אבל יש לה על אחרים קידושין:** כלומר שאם הוא יקדש אותה לא יתפסו בה הקידושין מחמת שהיא אסורה עליו, אבל מישהו אחר כן יכול לקדש אותה לפי שאינה אסורה עליו, וזה הבא על אחת מכל העריות שבתורה שחייבים עליה כרת, הוולד ממזר.

- **וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין:** אשה שאינה יכולה להתקדש לישראל כלל, דהיינו שפחה ונכרית שאין קידושין תופסים בה כלל, הוולד כמותה, שאם היא שפחה הוולד שלה עבד, ואם שחררוהו הרי הוא כשר ומותר בישראלית. ואם היא נכרית הוולד שלה גוי, ואם גיררוהו הרי הוא גר כשר.